

БӨЛІМ: ДЕФЕКТОЛОГИЯ

Дефектолог мұғалімнің жұмысында түзету әдісі ретінде арт-терапияны қолдану.

ЖАРИЯЛАНДЫ
20.02.2024СІЛТЕМЕ
<https://bilimger.kz/149843/>

Тлекова Бибинур

Орал қаласы №13 орта білім беретін мектебі

Арнайы маман

Аннотация: Бұл мақалада дефектологтың түзете-дамыту жұмысында арт-терапия элементтерін қолданудың ерекшеліктері сипатталған. Сонымен қатар арт-терапия тақырыбын тереңірек ашып, оның түрлерін ашып көрсетілген.

Тірек сөздер: арт-терапия, түзете-дамыту жұмыстары, ерекше білім беру, психолотерапия, дефектолог.

Арт-терапия (ағылшын тілінен art, өнер) — бұл өнер мен шығармашылыққа негізделген психотерапия мен психологиялық түзетудің түрі. Ол өткен ғасырдың 30-шы жылдары пайда болды. Алғаш рет психологиялық түзету әдісі ретінде арт-терапия балалардың эмоциялық-тұлғалық проблемаларымен жұмыс істеуде қолданылды. Содан бері бұл әдіс бүкіл әлемде кеңінен таралған.

Өз жұмысымда арт-терапияны қолданудың негізгі мақсатын мен өзін-өзі көрсету және өзін-өзі тану қабілетін дамыту арқылы тұлғаның дамуын үйлестіруді қоямын. Бұл әдістің маңызды қағидасы, менің ойымша, ЖҚЗ бар баланың шығармашылық қызметінің барлық өнімдерін мақұлдау және қабылдау болып табылады.

Арт-терапия мынадай міндеттерді шешеді:

- басқыншылық пен басқа да теріс сезімдердің әлеуметтік тұрғыдан қолайлы шығуын қамтамасыз ету;
- түзету процесін жеңілдету;
- түсіндіру және диагностикалық қорытындылар үшін материал алу;
- сезімдер мен сезімдерге назар аудару;

- ЖҚЗ-мен ауыратын баланың ойлары мен сезімдерін пысықтау;
- процеске қатысушылар арасында қарым-қатынас орнату;
- ішкі бақылау сезімін дамыту;
- көркемдік қабілеттерді дамыту және өзін-өзі бағалауды арттыру.

Арт-терапияның негізгі функцияларының ішінде мыналарды бөліп көрсетуге болады:

- катарсистикалық — арт-терапия тазартуға, теріс жағдайлардан босатуға ықпал етеді;
- реттеу — арт-терапия жүйке-психикалық шиеленісті азайтуға, оң психоэмоционалдық жағдайды модельдеуге, психосоматикалық процестерді реттеуге ықпал етеді;
- коммуникативті-рефлексивті — арт-терапия қарым-қатынастың бұзылуын түзетуді, өзін-өзі барабар бағалауды, тұлғааралық мінез-құлықты қалыптастыруды қамтамасыз етеді.
- Арт-терапия эмоциялық бұзылулар, коммуникативтік біліксіздік, қарым-қатынас қиындықтары, өзін-өзі бағалаудың бұрмалануы, қызметке мотивацияның төмен деңгейі кезінде көрсетіледі.

Арт-терапияның екі түрі бар:

- пассивная — бала басқа адамдар жасаған көркем туындыларды «тұтынады»;
- белсенді — бала шығармашылық өнімдерді өзі жасайды.

Өз жұмысымда мен арт-терапияның белсенді түрін ұнатамын, себебі ол ең жақсы нәтиже береді.

Бүгінде арт-терапия музыкалық терапияны, имаготерапияны, изотерапияны, кітапхананы қамтиды. Арт-терапияның түзету мүмкіндіктері оқушыға шығармашылық өнімдерінде өзін көрсету және өзін-өзі іске асыру үшін іс жүзінде шексіз мүмкіндіктер берумен, өзінің «Мен» -ін бекіту және танумен байланысты, ал денсаулығының мүмкіндіктері шектеулі балалар үшін бұл ерекше маңызды. Балалар жасайтын өнімдер коммуникация процесін жеңілдетеді және туыстарымен, балаларымен, педагогтармен қарым-қатынас орнатады. Шығармашылық нәтижелеріне айналасындағылардың қызығушылығы, олардың шығармашылық өнімдерді қабылдауы баланың өзін-өзі бағалауын және оның өзін-өзі тану дәрежесін арттырады.

Арт-терапия психологиялық түзету түрі ретінде дефектологияда балалардың дамуындағы ауытқулардың әртүрлі нұсқаларына қатысты қолданылады. Психотерапиялық әсер жұмыста балалардың жас, тұлғалық, клиникалық ерекшеліктерін ескергенде айтарлықтай оң нәтиже беруі мүмкін.

Ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалармен арт-терапия жүргізу кезінде психокоррекциялық жұмыстың негізгі қағидаттарын сақтау қажет:

- түзету мен дамудың біртұтастығы қағидаты;
- дамуды диагностикалау мен түзетудің біртұтастығы қағидаты;
- түзету мен өтемақының өзара байланысы принципі;
- дамудың жастық психологиялық және жеке ерекшеліктерін есепке алу принципі;
- психологиялық-педагогикалық әсер ету әдістерінің кешенділік қағидаты;
- тұлғаға бағдарланған және қызметтік көзқарас қағидаты;
- оптимистік тәсіл қағидаты;
- баламен түзеу жұмысына жақын әлеуметтік ортаны белсенді тарту қағидаты.

Ерекше білім беру қажеттіліктері бар оқушыларға арт-терапевтік әдістемелерді қолдану көптеген міндеттерді шешуге мүмкіндік береді. Алайда, жұмыс кезінде баланың жеке ерекшеліктерін, сақталған буындармен үйлестірілген психиканың қайталама бұзылулары құрылымының бірегейлігін, дамудың әлеуметтік жағдайын ескеру қажет.

Есту қабілеті бұзылған балаларда изотерапияны, кинезитерапияны пайдалану айтарлықтай оң психокоррекциялық әсер береді.

Көру қабілеті бұзылған балалармен жұмыс істеу кезінде вокалотерапияны, ертегі терапиясын пайдалануға баса назар аударылады.

Тірек-қимыл аппараты бұзылған балаларға хореотерапия, ертегі терапиясы, вокалотерапия көрсетілуі мүмкін.

Барлық жас кезеңдерінде және балалардың барлық санаттарымен арт-терапияның барлық түрлерін пайдалануға болады. Алайда оларды қолданудың өзіндік ерекшелігі болады. Дамуында проблемалары бар балалармен түзеу жұмысында арт-терапевтік әдістемелерді пайдалану үшін 6-7 жас неғұрлым сензитивті болып табылады. Мектеп жасындағы балалармен психокоррекциялық жұмыста изотерапия кеңінен таралған. Сурет салу, мүсіндеу әртүрлі психосоматикалық бұзылулар кезінде де, жеке басының бұзылулары кезінде де табысты қолданылады. Олардың көмегімен әртүрлі мәселелер шешіледі: жанжалды тұлғааралық қарым-қатынастар, жалғыздық сезімі, эмоционалдық депривация, үрейлену, қорқыныш, төмен, үйлесімсіз, бұрмаланған өзін-өзі бағалау.

Музыкалық терапия эмоционалдық-тұлғалық проблемалары, жанжалдық тұлғааралық, отбасішілік қарым-қатынастары бар, эмоционалдық депривация, бас тарту, жалғыздық сезімі жағдайларын бастан кешетін, жоғары алаңдаушылықпен, импульсивтілікпен ерекшеленетін бастауыш сынып оқушыларына

көрсетілген.Имаготерапияны эмоционалдык тепе-теңсіздікпен, қарым-қатынас жағдайында өзін барабар бағаламаумен, қарым-қатынас проблемаларымен, жоғары алаңдаушылықпен, қорқынышпен бастауыш сынып оқушыларымен жүргізеді. Ертегі терапиясы бастауыш сынып оқушыларына эмоциялық және мінез-құлық қиындықтарымен көмектеседі

Түзету әдістері мен құралдарын таңдау кезінде бірінші кезекте баланың интеллектуалдық деңгейі мен сөйлеу тұрғысынан даму деңгейін ескеру қажет. Мен дефектолог мұғалім ретінде арт-терапияны негізгі әдіс ретінде де, қосалқы әдістердің бірі ретінде де қолданамын. Бұл әдістемені мен күндізгі форматта қолданамын. Бірақ соңғы уақытта онлайн-формат, атап айтқанда қашықтықтан оқыту өте өзекті болып отыр. Арт-терапиядағы негізгі рөл педагогқа, оның шығармашылығына үйрету процесінде баламен қарым-қатынасына беріледі. Белсенді қызметі мен шығармашылығы балалардағы шиеленісті жеңілдетеді. Қосымша өзін-өзі көрсету мүмкіндіктері мен жаңа дағдылар арт-терапевтік сабақтарға теріс көзқарасты және олардың алдындағы қорқынышты жоюға ықпал етеді. Жаңадан алынған өзін-өзі көрсету тәсілдері, шығармашылық үдерісте пайда болатын оң эмоциялар агрессивтілікті төмендетеді, өзін-өзі бағалауды арттырады («Мен басқалардан кем емеспін»). Эмоционалдык қызығушылық баланы белсендіреді және анағұрлым тиімді түзету әсеріне жол ашады.

Түзету жұмысында арт-терапия әдістері мынадай оң нәтижелерге қол жеткізуге мүмкіндік береді:

1. Тиімді эмоциялық ден қоюды қамтамасыз етеді, оған әлеуметтік қолайлы, жол берілетін нысандар береді (агрессивті көрініс болған жағдайда да).
2. Тұйықталған, ұялмайтын немесе қарым-қатынас жасауға аз бағдарланған оқушылар үшін коммуникация процесін жеңілдетеді.
3. Вербалдық емес байланысқа (арттерапия өнімімен жанама) мүмкіндік береді, коммуникативтік кедергілерді және психологиялық қорғауды еңсеруге ықпал етеді.
4. Еркін және өзін-өзі реттеу қабілетінің дамуы үшін қолайлы жағдайлар жасайды. Бұл шарттар бейнелеу қызметі мақсаттарға қол жеткізу жолында қызметті жоспарлауды және реттеуді талап ететіндіктен қамтамасыз етіледі.
5. Адамның өз сезімдерін, сезімдерін және эмоциялық жағдайларын сезінуіне қосымша әсер етеді, эмоциялық жағдайлар мен реакцияларды реттеу үшін алғышарттар жасайды.
6. Жеке басының құндылығын едәуір арттырады,

Ерекше білім беруді қажет ететін оқушылардың *түсіністігі, танымдық қабілеттерін дамытуда Арт-терапиясының берер ықпалы өте жоғары. Ерекше білім беруді қажет ететін оқушыларды қолдау, білім беру саласындағы жан-жақты*

тәрбиелеумен жүйелі білім берудің жаңаруы, мектепке дейінгі бала тәрбиесіне мән беруді талап етіп отыр. Себебі, оқушыларды қоғамға қосу, олардың өз орнын табуы мұғалім-дефектологтың абыройлы міндеті деп білемін!

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі :

1. Тригер Р.Д. Психологические особенности социализации детей с задержкой психического развития.-СПб.: Питер, 2008 –С.8.
2. Борякова Н.Ю. Клиническая и психолого-педагогическая характеристика детей с задержкой психического развития // Коррекционная педагогика. 2003, -№2.
3. Рыбакова С.Г. Арт-терапия для дтй с задержкой психического развития: Учебное пособие. – СПб.: Речь, 2007. – С. 104-105.
4. Тарасова Е.Г. Целительные силы искусства. Арт-педагогические техники и приемы. Метод.пособие-Тамбов:ТОИПКРО, 2006. –С.14.

ҚМ АА Куәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.